

Grzegorz Bator

ORCID ID: 0000-0001-9776-1583

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Monika Knapik

ORCID ID: 0000-0002-8531-9322

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Rola mediów społecznościowych jako instrumentu terroryzmu: analiza zamachu Brentona Tarranta

Wprowadzenie

Wiek XXI obfitował w wiele przełomowych dla życia społecznego wydarzeń, wśród których szczególnym było pojawienie się mediów społecznościowych. W roku 2004 działalność rozpoczął najbardziej rozpoznawalny portal społecznościowy, jakim jest Facebook, a dwa lata później założony został Twitter. Oba wymienione serwisy odniosły globalny sukces, jednak należy zaznaczyć, że w ostatnich dwóch dekadach mogliśmy zaobserwować pojawienie się również niszowych lub lokalnych marek, jak rosyjskojęzyczny VKontakte lub polska Nasza Klasa.

W obszarze szeroko pojętego bezpieczeństwa cechą wyróżniającą drugie milenium naszej ery był rozwój terroryzmu – głównie za sprawą wydarzeń z 11 września 2001 roku, ataku w teatrze na Dubrowce z 2002 roku, zamachu w Madrycie z 2004 roku oraz setek następnych aktów terroryzmu, które miały miejsce do końca drugiej dekady XXI stulecia. O ile sam terroryzm jako narzędzie wywierania wpływu na administrację państwową i społeczeństwo funkcjonował już od dziesięcioleci, o tyle rozwój technologii, a w konsekwencji sposobów wymiany i pozyskiwania informacji, zmienił sposób jego postrzegania przez społeczeństwo.

Rozwój technologiczny, w tym rozwój mediów i sposobów komunikacji wewnątrz społeczeństwa, oraz terroryzm łączy wiele aspektów, czego przykładem jest użycie social mediów przez osoby i organizacje prowadzące działalność o charakterze terrorystycznym. Niniejszy artykuł przeglądowy ma na celu przedstawienie różnych przypadków użycia mediów społecznościowych przez terrorystów, ze

szczególnym uwzględnieniem analizy zamachu przeprowadzonego przez Brentona Tarranta w Christchurch w Nowej Zelandii 15 marca 2019 roku. Zastosowanie studium przypadku jako metody badawczej jest zasadne ze względu na charakterystykę tego aktu terrorystycznego. Omawiany przypadek jest pierwszym zamachem terrorystycznym transmitowanym w czasie rzeczywistym z perspektywy zamachowca za pośrednictwem mediów społecznościowych. Ponadto należy do nielicznych zamachów przeprowadzonych przez pojedynczego terrorystę wobec muzułmanów oraz okazał się najbrutalniejszym aktem terroru w Nowej Zelandii w ciągu ostatnich dwustu lat.

Od CNN przez Darknet do Facebooka i Twittera

Punktem wyjścia rozważań nad rozwojem terroryzmu przez social media powinno być zdefiniowanie istoty terroryzmu. Zarówno w debacie naukowej, jak i szeroko rozumianej debacie publicznej funkcjonuje wiele definicji tego pojęcia. Jak wykazała między innymi analiza Sebastiana Wojciechowskiego, amerykański, francuski oraz rosyjski sposób pojmowania tego terminu uwzględnia tożsame cechy: „(...) zastraszenie więcej osób niż tylko bezpośrednie ofiary (...)” (definicja amerykańska – CIA), „(...) rozmyślne działanie mające na celu, poprzez zastraszenie lub przemoc (...)” (definicja francuska) lub „(...) naruszenia spokoju społecznego, zastraszenia społeczeństwa (...)” (definicja rosyjska)¹. W pracy Wojciechowskiego zostały ponadto przywołane badania Alexa Schmidta z 1988 roku, których celem była analiza 109 różnych definicji terroryzmu pod kątem cech, jakie zawierają, a także podobne badanie przeprowadzone w roku 2002 przez Leonarda Weinberga i współpracowników. Zestawienie tych badań pokazuje, że odpowiednio 51% (Schmidt) oraz 22% (Weinberg i współpracownicy) definicji cechował „strach, podkreślenie terroru”, natomiast 47% i 41% zawierało „groźbę”². Wskazuje to na znaczącą, a w erze globalnej informacji prawdopodobnie nierozzerwalną, więź między aktami terroryzmu a chęcią zastraszenia jak największej liczby osób, znacznie wykraczającą poza liczbę naocznych świadków zdarzenia.

Podobny sposób rozumowania możemy znaleźć w definicji terroryzmu medialnego, jaką zaproponował Rafał Klepka. Zwraca on uwagę na silną współzależność mediów i terroryzmu, którą można uznać za swoistą symbiozę. W odniesieniu do organizmu państwowego terroryści jako jednostki lub grupy jednostek dysponują niewspółmiernie mniejszym potencjałem na każdej płaszczyźnie. Z powodu tak ograniczonych zasobów nie są w stanie wygenerować wystarczającej siły kinetycznej, aby wyrządzić szkody mające znaczenie w skali kraju. Mając tę świadomość, muszą oni korzystać z innych metod, jakimi są propaganda i wojna psychologiczna. Konsekwencją takiego wnioskowania jest organizowanie zamachów terrorystycznych

---

¹ S. Wojciechowski, *Terroryzm. Analiza pojęcia* [w:] *Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1, s. 57.

² *Ibidem*, s. 58.

m.in. w miejscach publicznych czy między dużymi skupiskami ludzi oraz w każdy inny sposób, który wywoła chaos i strach wśród społeczeństwa. Z jednej strony samo takie wydarzenie przyciąga uwagę ogółu społeczeństwa, z drugiej zaś – obiekanie celów w przestrzeni publicznej, powodujące losowość ofiar, stwarza poczucie bliskości zagrożenia, co wzmacnia chęć zdobycia informacji. To właśnie połączenie strachu i ciekawości staje się powodem, dla którego media podają informacje o zamachach terrorystycznych. „Jednocześnie terroryści dostarczają mediom emocjonalnych, ekscytujących wiadomości i krwawych obrazów, które pomagają mediom w sprzedaży produktu medialnego, zwiększają oglądalność, cytowalność, co przekłada się na zyski z reklam”³ zauważa Klepka.

Mimo symbiotycznej relacji mediów z terroryzmem mainstreamowe media cechują znaczne ograniczenia w porównaniu z możliwościami, jakie dają nowe media, przede wszystkim te działające w przestrzeni internetowej. Wśród wspomnianych ograniczeń w pierwszej kolejności należy wymienić cenzurę oraz autocenzurę – obie stosowane przez wzgląd na możliwość wyciągnięcia względem nich konsekwencji prawnych, np. w postaci odebrania udzielonej koncesji. W przypadku serwisów internetowych granica przekazu jest znacząco przesunięta. Drugim ważnym ograniczeniem starych mediów jest jednostronny przekaz od nadawcy do odbiorcy, bez możliwości odbioru reakcji konsumenta. To również nie dotyczy mediów internetowych, które na każdym kroku dają możliwość oceny lub wyrażenia emocji i myśli za pomocą różnych systemów oceny materiału, włączając w to swobodne komentowanie niemal każdej zamieszczanej treści. Tworzenie obecnego obrazu mediów funkcjonujących w internecie, w tym mediów społecznościowych, było jednak procesem wieloletnim, a zanim rozwój technologiczny oraz świadomość jego potencjału osiągnęły dzisiejszy kształt, również działalność terrorystów w internecie była znacznie odmienna.

Obecnie powszechnie znane jest to, że dysponując połączeniem z internetem, jesteśmy w stanie odnaleźć w nim więcej, niż wskazują wyniki wyszukiwania w popularnych przeglądarkach jak Google lub Yahoo. Strony ukryte przed większością odbiorców składają się na tzw. Darknet, do którego w stosunkowo łatwy sposób można przeniknąć, używając dostępnych publicznie instrukcji przedstawionych m.in. przez popularny portal Business Insider⁴, czy też kupując książkę poświęconą tej tematyce na platformie Amazon za niespełna 60 zł. Przez wiele lat to właśnie do Darknetu ograniczała się aktywność terrorystyczna. Ukryta sieć służyła wówczas terrorystom jako źródło pozyskiwania nowych członków do organizacji terrorystycznych, przestrzeń wymiany informacji i instrukcji do produkcji improwizowanych ładunków

---

³ R. Klepka, *Terroryzm medialny* [w:] *Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego*, O. Wasiuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), Wydawnictwo Libron, Kraków 2018, s. 469.

⁴ R. Brandt, *Mroczne zakamarki internetu. Jak dostać się do ukrytej sieci?*, BusinessInsider, 29.10.2019, <https://businessinsider.com.pl/technologie/nauka/jak-dostac-sie-do-deeb-web/pg8hk0c>, [dostęp: 15.04.2020].

wybuchowych (ang. IED), miejsce do udostępniania nieocenzurowanych filmów z egzekucji czy zamachów terrorystycznych oraz do wielu innych aspektów działalności. Wraz z rozwojem portali społecznościowych i technologii, na której są one oparte, nastąpił również rozwój samego terroryzmu.

O ile używanie Darknetu pozwalało na bezpośredni, dwustronny kontakt z innymi użytkownikami w niemal anonimowy sposób, o tyle było również obarczone znacznym defektem – bardzo ograniczoną liczbą odbiorców. Liczba użytkowników Darknetu nie jest znana, lecz Jamie Bartlett szacuje ją na około 2–3 mln⁵. Nawet przy założeniu, że dane te są w znaczny sposób niedoszacowane, a liczba użytkowników Darknetu jest dziesięciokrotnie wyższa, nie stanowi to wystarczająco dużej grupy odbiorców. W związku z tym w celu maksymalizacji możliwości konieczne było znalezienie narzędzi pozwalających na niemal nieskrępowaną komunikację dwustronną (czego nie zapewniały tradycyjne media) przy zachowaniu jak najszerszego grona odbiorców (czego nie był w stanie zapewnić Darknet). Narzędziem tym okazały się media społecznościowe, których istota działania spełnia oba te kryteria.

Mechanizm działania mediów społecznościowych można przedstawić w bardzo prosty sposób – opiera się on na łączeniu w grupy (społeczności) osób znających się w świecie rzeczywistym, jak i takich, które cechują się zbliżonymi poglądami, zainteresowaniami lub charakterem pracy zawodowej, mimo braku znajomości poza internetem⁶. Ze względu na tę prostą zasadę działania, brak konieczności ponoszenia kosztów za korzystanie z tego rodzaju mediów, a także (z powodu rozpowszechnienia się smartfonów) możliwość korzystania z nich niemal w każdym miejscu i czasie zagwarantowało im ogromną popularność oraz stały wzrost liczby użytkowników. Ilustracją tego mogą być konkretne dane liczbowe – najpopularniejszy na świecie portal, Facebook, uruchomiony w roku 2004 potrzebował ośmiu lat, aby zgromadzić miliard użytkowników, jednakże podwojenie tej liczby zajęło mu już tylko pięć lat⁷. W przypadku innego popularnego portalu, jakim jest Twitter, liczba aktywnych użytkowników w każdym miesiącu oscyluje w okolicy 330 mln⁸. Zestawienie tak wielkich liczb odbiorców z oglądalnością najbardziej popularnych kanałów telewizyjnych w klarowny sposób pokazuje, że media społecznościowe są potencjalnie najlepszym środkiem masowej komunikacji.

---

⁵ T. Frey, *The Future of the Darknet: 9 Critically Important Predictions*, FuturistSpeaker, 14.09.2019, <https://futuristspeaker.com/business-trends/the-future-of-the-darknet-9-critically-important-predictions/>, [dostęp: 15.04.2020].

⁶ G. Dean, P. Bell, J. Newman, *The Dark Side of Social Media: Review of Online Terrorism*, „Pakistan Journal of Cryminology” 2012, No. 3, s. 107–108.

⁷ Miesięczna liczba aktywnych użytkowników Facebooka do czwartego kwartału 2019 roku, Statista, <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>, [dostęp: 15.04.2020].

⁸ Miesięczna liczba aktywnych użytkowników Twittera do pierwszego kwartału 2019 roku, Statista, <https://www.statista.com/statistics/282087/number-of-monthly-active-twitter-users/>, [dostęp: 15.04.2020].

Obecnie jest możliwe to, że nawet 90% działalności terrorystycznej w internecie odbywa się za pomocą mediów społecznościowych⁹. Aktywność ta jest prowadzona na masową skalę, czego przesłanką może być skala usuniętych kont na Twitterze, która od połowy 2015 do połowy 2016 roku wyniosła około 360 tys. W przypadku wyszukiwarki Google mówimy o nawet 14 mln usuniętych filmów¹⁰. Znaczna część działań terrorystów w internecie ogranicza się do kolportowania propagandy, co pozwala na rekrutację lub radykalizację osób mogących zostać terrorystami. Innymi przykładowymi aktywnościami są działania wywiadowcze polegające na rozpoznaniu osób i miejsc mogących stanowić cel ataku lub cyberprzestępczość.

Gregory Waters i Robert Postings przeprowadzili badania, których celem było mapowanie globalnej siatki zwolenników państwa islamskiego na Facebooku. W swojej publikacji opisali zależność między 1 tys. profili należących do bojowników lub zwolenników IS oraz zbadali ponad 5 tys. powiązań między nimi. Wykazali, że analizowane profile łączą się w globalną sieć, której głównym zadaniem jest udostępnianie materiałów propagandowych Państwa Islamskiego, włącznie z kierowaniem innych użytkowników na konta założone na innych platformach społecznościowych. Promowanie tego typu materiałów służyło w głównej mierze do zdobycia zainteresowania osób niezwiązanych z organizacjami terrorystycznymi oraz ich radykalizacji. Należy tu zwrócić uwagę na to, że 73% badanych profili było skonfigurowanych w taki sposób, aby posty na nich zamieszczane stawały się publicznie widoczne. Autorzy opisują również przypadek, gdy podczas prowadzonych badań jeden z analizowanych przez nich profili pomyślnie zrekrutował inną osobę na zwolennika IS. Obserwowane przez badaczy indonezyjskie konto oznaczone jako ID 551 wysłało zaproszenie do znajomych użytkownikowi z Nowego Jorku oznaczonemu później jako ID 548. Niespełna dwa tygodnie po zaakceptowaniu owego zaproszenia pod jednym z postów doszło do konwersacji obu użytkowników dotyczącej religii (ID 548 stwierdził w niej wówczas, że nie utożsamia się z żadną religią) oraz możliwości konwersji na islam. Po upływie blisko pół roku, w ciągu którego doszło do kilkunastu publicznych interakcji między nimi, amerykański użytkownik przeszedł pełną radykalizację, następstwem czego było zaproszenie do znajomych innych badanych profili z Indonezji oraz Filipin. Ponadto dołączył on do maszyny propagandowej IS¹¹. Waters i Postings przywołują również inne podobne przypadki, jak m.in. sprawa Mohammeda Kamala Husaina, który został skazany w Wielkiej Brytanii za „wysyłanie tysięcy wiadomości”

---

⁹ M. Marcu, C. Bălțeanu, *Social Media – a real source of proliferation of international terrorism*, „Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica” 2014, Vol. 16, No. 1, s. 164.

¹⁰ R. Godak, *Facebook, Twitter i YouTube wylegarnią terrorystów? Brytyjcy parlamentarzyści ostro o gigantach Internetu*, Spidersweb, <https://www.spidersweb.pl/2016/08/facebook-twitter-terrorysty.html>, [dostęp: 15.04.2020].

¹¹ G. Waters, R. Postings, *Spiders of the Caliphate: Mapping the Islamic State's Global Support Network on Facebook*, Counter Extremism Projects 2018, s. 76–77.

zachęcających do wsparcia grup terrorystycznych poprzez platformy Facebook, WhatsApp oraz Telegram¹².

Działalność terrorystyczna na Twitterze przebiega w sposób analogiczny. Profile tworzone są w celu popularyzacji ideologii radykalnego islamu oraz rozpowszechniania materiałów propagandowych. Przez wzgląd na oparcie tej platformy na systemie hashtagów propagandyści w tworzonych wpisach używają najpopularniejszych z nich do zdobycia większej widowni – przykładem może być używanie #WorldCup podczas mistrzostw świata w piłce nożnej do prowadzenia walki ideologicznej, opisane w pracy Imrana Awana¹³.

Platforma Twitter jest w znacznym stopniu kanałem komunikacji polityków, dziennikarzy oraz szeroko pojętych mediów. Należy mieć to na uwadze podczas analizy kolejnego aspektu działalności terrorystycznej, jakim jest bieżące relacjonowanie zdarzeń ważnych z perspektywy terrorystów. Niektóre profile prowadzone przez terrorystów lub ich zwolenników służą niemal wyłącznie do opisywania bieżących działań podczas walk na bliskim wschodzie, informują o postępach na froncie, a w szczególności o liczbie zabitych żołnierzy oraz zdobytych prowincjach i miastach¹⁴.

Uzupełnieniem działalności w ramach obu wyżej wymienionych platform jest użycie YouTube'a do zamieszczania materiałów wideo obejmujących zarówno filmy propagandowe realizowane za pomocą sprzętu gwarantującego bardzo wysoką jakość, jak i nagrywane w amatorski sposób wprost z pola walki. Obecnie po wpisaniu na YouTube frazy „ISIS execution” otrzymujemy materiały wideo odnoszące się do egzekucji dokonanych przez terrorystów, których wyświetlenia należy liczyć w setkach tysięcy – suma wyświetleń pięciu najpopularniejszych filmów przekracza 8 mln¹⁵. Większość z nich zamieszczona jest przez konta należące do różnych stacji telewizyjnych (jak np. CNN lub CBS), a egzekucje, które przedstawiają, są ocenzone.

W ciągu ostatnich kilku lat możliwości produkcji filmowej przez terrorystów rozwinęły się w znacznym stopniu i w zasadzie na wszystkich płaszczyznach. Oglądając materiały produkowane na zlecenie Państwa Islamskiego, od razu jesteśmy w stanie zauważyć postęp technologiczny – zarówno w zakresie sprzętu używanego do nagrań, jak i umiejętności edycji przy użyciu zaawansowanych programów. Ponadto możemy zauważyć różnego rodzaju zabiegi psychologiczne. Głównie za

---

¹² L. Dearden, *Isis supporter who tried to recruit terrorists around the world from UK home jailed*, Independent, 26.02.2018, <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/isis-islamic-state-mohammed-kamal-hussain-recruiter-jailed-london-uk-terror-a8229666.html>, [dostęp: 15.04.2020].

¹³ I. Awan, *Cyber-Extremism: Isis and the Power of Social Media*, „Society” 2017, Vol. 54, No. 2, s. 142.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Wyniki wyszukiwania hasła *ISIS execute* według liczby wyświetleń, https://www.youtube.com/results?search_query=ISIS+execute&sp=CAM%253D, [dostęp: 15.04.2020].

sprawą mediów społecznościowych do ogromnej liczby odbiorców dotarł film ukazujący egzekucję przez spalenie żywcem jednego z jordańskich pilotów odpowiedzialnego za ataki na tereny opanowane przez IS. W pełnej wersji nagrania zobaczyć można kadry przedstawiające dzieci, obrazujące ofiary, które straciły życie podczas nalotów. Podobnego zabiegu użyto w przypadku egzekucji osób oskarżonych o szpiegostwo; część z nich m.in. utopiono zamkniętą w metalowej klatce¹⁶.

Poza działalnością propagandową media społecznościowe służą terrorystom w znacznie szerszym zakresie, czego przykładem jest używanie ich do działań wywiadowczych. Izraelscy żołnierze wielokrotnie ujawniali informacje o swoich pozycjach lub planach ataków przez social media¹⁷. Terrorysty starali się zmaksymalizować grupę odbiorców przez zapraszanie do znajomych wrogich żołnierzy, często przy użyciu specjalnie spreparowanych profili, które wyglądały na należące do młodych i atrakcyjnych kobiet. Z tego typu rozwiązań bardzo chętnie korzystał Hezbollah, głównie poprzez stalking (monitorowanie aktywności) przeciwnika w mediach społecznościowych¹⁸.

Wszystkie powyższe przykłady pokazują, że terrorysty bardzo dobrze zdają sobie sprawę z potencjału, jaki stwarza używanie social mediów do własnych celów. Państwo Islamskie jest liderem, jeżeli chodzi o zakres używania serwisów społecznościowych do działań terrorystycznych, co czyni z niego najczęstszy podmiot badań i analiz w tym zakresie. Należy jednak pamiętać, że metody te są powielane zarówno przez inne organizacje terrorystyczne, jak i przez pojedynczych terrorystów.

Geneza i sposób przeprowadzenia zamachu w Christchurch

15 marca 2019 roku 28-letni wówczas Brenton Tarrant przeprowadził ataki terrorystyczne na meczet oraz muzułmańskie centrum kultury w Christchurch w Nowej Zelandii, podczas których zginęło łącznie 51 osób. Zamach terrorystyczny będący przedmiotem analizy znacząco różni się od zamachów z lat poprzednich. Jak zostało wspomniane wcześniej, najważniejszą cechą różnicującą go od innych było transmitowanie ataku w czasie rzeczywistym przy użyciu niewielkiej kamerki umieszczonej na hełmie zamachowca za pośrednictwem mediów społecznościowych. Był to największy w ostatnich dwóch dekadach zamach terrorystyczny, którego cel stanowiła społeczność muzułmańska, przeprowadzony przez człowieka ukazanego w niektórych mediach jako „przedstawiciela skrajnej prawicy”¹⁹. Użycie w formie narzędzia zamachu broni palnej oraz liczba ofiar determinują to zdarzenie jako

¹⁶ G. Klein, *Propaganda Daesh*, „Przegląd Strategiczny” 2016, nr 9, s. 184–185.

¹⁷ D. Perini, *Israeli military „unfriends” soldier after Facebook leak*, BBC News, 4.03.2010, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8549099.stm, [dostęp: 15.04.2020].

¹⁸ M. Marcu, C. Bălteanu, *Social Media...*, op. cit., s. 164.

¹⁹ *Far-right terrorist Brenton Tarrant pleads guilty to killing 51 people in Christchurch*, Daily Sabah, 26.03.2020, <https://www.dailysabah.com/world/asia-pacific/far-right-terrorist-brenton-tarrant-pleads-guilty-to-killing-51-people-in-christchurch>, [dostęp: 15.04.2020].

jedną z najbrutalniejszych strzelanin w ciągu ostatniej dekady. Inną cechą odróżniającą ten akt terroru od innych jest ujawnienie tożsamości sprawcy krótko przed zamachem.

Brenton Harrison Tarrant, jak sam stwierdził w manifestie upublicznonym przed zamachem, jest „tylko zwykłym białym mężczyzną, ze zwykłej rodziny”, który „posiadał normalne dzieciństwo, bez większych problemów”. Nie aplikował na żadną uczelnię wyższą, gdyż „nie interesowało go nic oferowanego przez uniwersytety”²⁰. Wiadomo, że przez krótki czas pracował jako trener fitnessu na siłowni, a następnie pieniądze odziedziczone po ojcu, który zmarł w 2010 roku na raka, zainwestował w kryptowaluty, na których zarobił sumę pieniędzy wystarczającą na to, aby odbyć podróż po Europie. Najprawdopodobniej to właśnie obecność na Starym Kontynencie w połowie 2017 roku oraz poczynione tam obserwacje ukształtowały jego późniejsze poglądy.

We wspomnianym manifestie zatytułowanym *The Great Replacement* Tarrant zamieścił serię pytań i odpowiedzi w formie wywiadu przeprowadzonego z samym sobą. Fragment ten zatytułował *Answering possible question* i zawarł w nim 87 pytań podzielonych na trzy kategorie: ogólne (*In general*), odpowiedzi dla moich zwolenników (*Answers to my people/supporters questions*) oraz odpowiedzi dla moich przeciwników i przeciwników moich poglądów/metod (*Answers to detractors and those that oppose my beliefs/methods*). Analizując odpowiedzi, których udzielał zamachowiec, jesteśmy w stanie poznać jego poglądy oraz motyw. Wśród bezpośrednich motywów dokonania zamachu podaje on m.in.: zemstę za życie tysięcy Europejczyków, którzy zginęli w zamachach terrorystycznych, wywołanie atmosfery strachu, zemstę za Ebbę Akerlund (ofiara muzułmańskiego terrorysty) czy stworzenie konfliktu między dwoma ideologiami w USA (w kontekście prawa do posiadania broni). Kwestię prawa do posiadania broni wspomina on również w innym pytaniu, odnośnie do Nowej Zelandii. W obu wypadkach jego celem było wymuszenie ograniczenia posiadania broni przez rząd, co zgodnie z jego rozumowaniem miałyby wywołać sprzeciw właścicieli broni, a w konsekwencji doprowadzić do zamieszek lub wojny domowej i rozpadu Stanów Zjednoczonych²¹.

Drugim czynnikiem, który pchnął Tarranta do zamachu, były jego poglądy – media określały go mianem prawicowego lub skrajnie prawicowego terrorysty, jednakże on sam nie utożsamiał się bezpośrednio z pojęciami „lewicy” i „prawicy”. W manifestie określił się mianem etnonacjonalisty i ekofaszysty oraz przyznał, że jego poglądy są w większości zgodne z poglądami sir Oswalda Mosleya. Zaskakujące może być jednak to, że wskazał on Chińską Republikę Ludową jako kraj reprezentujący najbliższe mu wartości społeczne i polityczne²². Zgodnie z tytułem manifestu

---

²⁰ B. Tarrant, *The Great Replacement: Towards a new society we march ever forwards*, 15.03.2019, https://www.ilfoglio.it/userUpload/The_Great_Replacementconvertito.pdf, s. 7, [dostęp: 15.04.2020].

²¹ Ibidem, s. 9.

²² Ibidem, s. 21.

terrorysta największą uwagę zwrócił na problem masowej migracji, która skutkuje zastępowalnością etniczną i wypieraniem rdzennej kultury przez imigrantów nazywanych przez niego najeźdźcami (*invaders*). W tym kontekście ważne okazało się przywołanie odpowiedzi na pytanie o to, czy ma intencję używać przemocy wobec sił policyjnych, które podejmą interwencje. Stwierdził on, że policja w Nowej Zelandii, w odróżnieniu od Francji, Wielkiej Brytanii czy Norwegii, zachowuje lojalność wobec rdzennej ludności, dlatego za wszelką cenę chciał uniknąć konieczności ranienia jakiegokolwiek przedstawiciela tej formacji, a jeżeli byłby zmuszony użyć broni, zamierzał wyrządzić jak najmniejsze rany, aby poszkodowani mogli w możliwie krótkim czasie wrócić do zdrowia.

Opisane wyżej wydarzenia, a także przemyślenia i poglądy Brentona Tarranta doprowadziły do zorganizowania 15 marca 2019 roku zamachu na meczet Al Noor oraz Centrum Islamskie Linwood. Już w samochodzie, za pomocą niewielkiej kamery przymocowanej z przodu jego hełmu, Tarrant rozpoczął transmisję online, którą udostępnił za pośrednictwem Twittera i Facebooka. Przed udaniem się na miejsce pierwszej strzelaniny przygotował sześć sztuk broni, w tym dwa karabinki szturmowe, a do kamizelki taktycznej włożył dodatkowe cztery magazynki. Podczas jazdy samochodem odtwarzał kilka utworów, z których najbardziej charakterystycznym był *Serbia Strong – Remove Kebab* na cześć Radovana Karadžica, rozpoznawalny w niektórych środowiskach internetowych. Około godziny 13:40 czasu lokalnego terrorysta zaparkował samochód kilkanaście metrów od meczetu, po czym ruszył w jego kierunku. Na podstawie zapisu z transmisji dostępnego w internecie możliwe jest szczegółowe zrekonstruowanie całego zamachu²³.

Na terenie meczetu Tarrant wycelował ze strzelby gładkolufowej w dwie osoby stojące w korytarzu widocznym przez otwarte drzwi, po czym oddał dziewięć strzałów i odrzucił broń. Jeden mężczyzna zginął natychmiast, drugi, raniony w nogi, starał się odczołgać, jednak terrorysta zabił go trzema strzałami z karabinka, którego w międzyczasie dobył. Następnie oddał on cztery strzały w kierunku osoby starającej się uciec z pomieszczenia, obok którego przechodził, po czym skierował się do miejsca, gdzie zgromadzeni byli wierni. Po wejściu do tego pomieszczenia oddał kilkanaście strzałów w kierunku grupy osób znajdującej się w kącie – w tym momencie jeden z wiernych rzucił się na Tarranta, chcąc go obezwładnić. Zamachowiec na krótko stracił równowagę, po czym oddał kilka strzałów do tej osoby i zmienił magazynek, a następnie wrócił do wcześniejszego pokoju i wystrzelił wszystkie naboje z magazynka w kierunku innej grupy wiernych w przeciwległym kącie pomieszczenia. Wówczas wrócił do korytarza po jeden z magazynków, który wypadł z jego kamizelki taktycznej, gdy został przewrócony, i ponownie wrócił do wspomnianego pomieszczenia. Australijczyk jeszcze trzykrotnie zmieniał magazynek, przy czym

---

²³ *Christchurch mosque shootings – terrorist attack of Brenton Harrison Tarrant*, OpenTube, 28.04.2019, https://open.tube/videos/watch/d095acb5-108d-4c26-9939-cb1f39864-d9e?fbclid=IwAR2EP0WBwKl7DQJSXdduxkY2YQYtOr_1zx4DILGY0qB8rXVU9LRS7wHcQ, [dostęp: 15.04.2020].

każdorazowo strzelał do leżących na podłodze ciał, aby upewnić się, że nikt nie zostanie przy życiu – w międzyczasie zastrzelił również jedną osobę próbującą wybiec z meczetu. Po tym opuścił budynek i zaczął strzelać na ulicy do osób, którym udało się wcześniej uciec.

Gdy zamachowcovi skończyła się amunicja, wrócił do samochodu po drugi karabinek z dwoma dodatkowymi magazynkami i po oddaniu kilku strzałów na ulicy wrócił do budynku, aby ponownie się upewnić, że zastrzelił wszystkich. W środku oddał jeszcze kilkanaście strzałów, a następnie po raz drugi opuścił miejsce zamachu. W drodze do auta ujrzał uciekającą kobietę, do której oddał kilka strzałów, po czym pobiegł w jej kierunku. Już z oddali słyhać było głos kobiety wołającej o pomoc – zamachowiec zbliżył się do niej i z bliskiej odległości strzelił jej dwa razy w głowę. Finalnie po strzelaninie trwającej 5 minut i 29 sekund, licząc od pierwszego do ostatniego wystrzału, wrócił do auta i odjechał w kierunku drugiego celu zamachu. Transmisja w czasie rzeczywistym oraz przedstawienie zajścia z perspektywy zamachowca uwydatniają brutalność zamachu oraz umożliwiając opisanie go w bardzo szczegółowy sposób.

Konsekwencje zamachu oraz jego rezonans medialny

Transmisja na żywo udostępniona na platformach Facebook i Twitter bezpośrednio przez samego Tarranta była pierwszą relacją z przeprowadzonego zamachu. Oba serwisy usunęły zapis transmisji wkrótce po jej zakończeniu, jednakże inni użytkownicy ponownie umieszczali na nich kopie nagrania, co skutkowało sukcesywnie zwiększającą się liczbą odbiorców. Pierwsze artykuły prasowe opisujące zdarzenie zostały opublikowane na stronach internetowych po upływie kilkunastu minut od zakończenia strzelaniny. Wraz z upływem czasu relacje ze zdarzenia zdominowały przekaz medialny wszystkich krajowych programów telewizyjnych oraz radiowych aż do końca dnia. Strony internetowe stuff.co.nz oraz nzherald.co.nz, które najwcześniej przedstawiły relację z miejsca zdarzenia, odnotowały najwyższe w swoich historiach liczby wyświetleń – odpowiednio 60,2 mln Stuff oraz 46,6 mln New Zealand Herald²⁴.

Niespełna dwie godziny po zamachu odbyła się konferencja prasowa premier Nowej Zelandii, którą rozpowszechnił „The Guardian”. W przemówieniu Jacinda Ardern określiła dzień zamachu mianem „jednego z najczarniejszych dni Nowej Zelandii” oraz potępiła akt terroryzmu, stwierdziwszy, że w kraju nie ma miejsca dla osób dokonujących tak ekstremistycznych i bezprecedensowych ataków²⁵. Około dziesięć godzin po zamachu wspomniany serwis opublikował wypowiedzi

---

²⁴ G. Ellis, D. Muller, *The proximity filter: The effect of distance on media coverage of the Christchurch mosque attacks*, „Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online”, 29.01.2020, s. 4.

²⁵ *Jacinda Ardern condemns Christchurch mosque shootings – video*, The Guardian, 15.04.2019, <https://www.theguardian.com/world/video/2019/mar/15/jacinda-ardern-condemns-christchurch-mosque-shootings-video>, [dostęp: 15.04.2020].

kilkunastu najważniejszych w skali świata przywódców, w tym Donalda Trumpa, Theresy May, Recepę Erdoğan, Imrana Khana oraz Emmanuela Macrona, w których potępili oni atak Tarranta. Do końca dnia informacje o ataku w Christchurch opisały m.in.: The New York Times, CNN, Fox News, Daily Mail, Bangkok Post, Reuters, Sputnik, Jakarta Post, USA Today, BBC, Wall Street Journal, Deutsche Welle, Al Jazeera i The Jerusalem Post.

Należy zwrócić również uwagę na sposób, w jaki nowozelandzkie media przedstawiały opisywane wydarzenia w swoich przekazach. Jedna z przeprowadzonych analiz zawartości wskazuje na to, że w ciągu pierwszego tygodnia od strzelaniny ukazało się 178 artykułów, z czego 68 (38%) koncentrowało się na ofiarach oraz ich rodzinach. Niespełna jedna trzecia przypadków (49 reportaży) odnosiła się do wpływu zamachu na społeczeństwo, a 8% zbadanych artykułów skupiło uwagę na osobie sprawcy. Ponadto 23% publikacji zawierało emocjonalnie nacechowane zwroty²⁶.

Zgodnie z тезami przedstawionymi w manifestie, który Tarrant wysłał kilka minut przed zamachem do mediów, nowozelandzki rząd przystąpił do procedowania ograniczeń w zakresie dostępu do broni palnej. W przeciągu niespełna doby przeprowadzono proces legislacyjny zmieniający ustawę regulującą zasady dostępu do broni palnej, czego konsekwencją było zakazanie posiadania broni półautomatycznej. Jednocześnie rozpoczęto wdrażanie programu odkupowania tego rodzaju broni od obywateli – do 19 grudnia 2019 roku rząd odkupił 56,5 tys. sztuk broni od obywateli²⁷. Dzień po zamachu na skutek kontaktu z Sheryl Sandberg, będącą dyrektorem operacyjnym portalu Facebook, premier Nowej Zelandii zapowiedziała chęć podjęcia dyskusji dotyczącej transmisji na żywo w ramach tej platformy społecznościowej.

Po upływie dwóch miesięcy Jacinda Ardern podczas wizyty w Paryżu przedstawiła wspólnie z Emmanuelem Macronem „Christchurch Call” mający na celu wywarcie nacisku na media społecznościowe w zakresie rozprzestrzeniania się przemocy i ekstremizmu w internecie. Dokument został również podpisany przez przedstawicieli 51 państw i organizacji politycznych, a także ośmiu największych dostawców usług internetowych²⁸. Bezpośrednim następstwem rzonego porozumienia było postawienie w stan oskarżenia kilku obywateli Nowej Zelandii, wśród których wyszczególnić można m.in. mężczyznę zatrzymanego za rozpowszechnianie filmu z zamachu oraz nastolatka, który umieścił w mediach społecznościowych zdjęcie przy meczecie Al Noor z opisem „cel osiągnięty” (ang. *target acquired*).

---

²⁶ G. Ellis, D. Muller, *The proximity filter...*, op. cit., s. 7.

²⁷ S. Almasy, *New Zealand collects about 56,000 guns in buyback program after Christchurch massacre*, CNN, 22.12.2019, <https://edition.cnn.com/2019/12/21/asia/new-zealand-gun-buyback-intl/index.html>, [dostęp: 15.04.2020].

²⁸ Lista państw oraz organizacji, które podpisały porozumienie „Christchurch Call”, <https://www.christchurchcall.com/supporters.html>, [dostęp: 15.04.2020].

Wnioski

Przeprowadzona analiza przeglądowa oraz studium przypadku dowodzą, że media społecznościowe odgrywają obecnie znaczącą rolę w działalności terrorystycznej, a ich wykorzystanie można wskazać na wielu płaszczyznach działalności grup terrorystycznych. Przypadek Brentona Tarranta ukazuje również, że użycie social mediów może w znacznym stopniu rozszerzyć oddziaływanie aktu terrorystycznego dokonanego przez pojedynczego sprawcę, o czym świadczy zakres działań podjętych przez rząd Nowej Zelandii po wydarzeniach z 15 kwietnia 2019 roku, a także skala, w jakiej wydarzenie to zdominowało przekaz medialny największych serwisów informacyjnych.

Najczęstszym zastosowaniem zarówno internetu, jak i serwisów społecznościowych pozostaje rozpowszechnianie materiałów propagandowych dążących do radykalizacji określonych grup odbiorców celem zyskania akceptacji względem wyznawanej ideologii lub metod działania. Mimo kooperacji platform społecznościowych z organami państwowymi i organizacjami międzynarodowymi dotychczasowo wdrożone procedury zwalczania tego typu aktywności, choć ciągle rozwijane, okazują się niewystarczająco skuteczne.

Bibliografia

- Almasy S., *New Zealand collects about 56,000 guns in buyback program after Christchurch massacre*, CNN, 22.12.2019, <https://edition.cnn.com/2019/12/21/asia/new-zealand-gun-buyback-intl/index.html>, [dostęp: 15.04.2020].
- Awan I., *Cyber-Extremism: Isis and the Power of Social Media*, „Society” 2017, Vol. 54, No. 2.
- Brandt R., *Mroczne zakamarki internetu. Jak dostać się do ukrytej sieci?*, BusinessInsider, 29.10.19, <https://businessinsider.com.pl/technologie/nauka/jak-dostac-sie-do-deeb-web/pg8hk0c>, [dostęp: 15.04.2020].
- Christchurch mosque shootings – terrorist attack of Brenton Harrison Tarrant*, OpenTube, 28.04.2019, https://open.tube/videos/watch/d095acb5-108d-4c26-9939-cb1f-39864d9e?fbclid=IwAR2EP0WBrwkL7DQJSXdduxkY2YQYtOr_1zx4DILGY0qB8rX-Vu9LRIS7wHcQ, [dostęp: 15.04.2020].
- Dean G., Bell P., Newman J., *The Dark Side of Social Media: Review of Online Terrorism*, „Pakistan Journal of Criminology” 2012, No. 3.
- Dearden L., *Isis supporter who tried to recruit terrorists around the world from UK home jailed*, Independent, 26.02.2018, <https://www.independent.co.uk/news/uk/crime/isis-islamic-state-mohammed-kamal-hussain-recruiter-jailed-london-uk-terror-a8229666.html>, [dostęp: 15.04.2020].
- Ellis G., Muller D., *The proximity filter: The effect of distance on media coverage of the Christchurch mosque attacks*, „Kōtuitui: New Zealand Journal of Social Sciences Online”, 29.01.2020.
- Far-right terrorist Brenton Tarrant pleads guilty to killing 51 people in Christchurch*, Daily Sabah, 26.03.2020, <https://www.dailysabah.com/world/asia-pacific/far-right-terrorist-brenton-tarrant-pleads-guilty-to-killing-51-people-in-christchurch>, [dostęp: 15.04.2020].

- Frey T., *The Future of the Darknet: 9 Critically Important Predictions*, FuturistSpeaker, 14.09.2019, <https://futuristspeaker.com/business-trends/the-future-of-the-darknet-9-critically-important-predictions/>, [dostęp: 15.04.2020].
- Godak R., *Facebook, Twitter i YouTube wylęgarnią terrorystów? Brytyjcy parlamentarzyści ostro o gigantach Internetu*, Spidersweb, <https://www.spidersweb.pl/2016/08/facebook-twitter-terrorysci.html>, [dostęp: 15.04.2020].
- Jacinda Ardern condemns Christchurch mosque shootings – video, The Guardian, 15.04.2019, <https://www.theguardian.com/world/video/2019/mar/15/jacinda-ardern-condemns-christchurch-mosque-shootings-video>, [dostęp: 15.04.2020].
- Klein G., *Propaganda Daesh*, „Przegląd Strategiczny” 2016, nr 9.
- Klepka R., *Terroryzm medialny [w:] Vademecum bezpieczeństwa informacyjnego*, O. Wasziuta, R. Klepka, R. Kopeć (red.), Wydawnictwo Libron, Kraków 2018.
- Lista państw oraz organizacji, które podpisały porozumienie „Christchurch Call”, <https://www.christchurchcall.com/supporters.html>, [dostęp: 15.04.2020].
- Marcu M., Bălțeanu C., *Social Media – a real source of proliferation of international terrorism*, „Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica” 2014, Vol. 16, No. 1.
- Miesięczna liczba aktywnych użytkowników Facebooka do czwartego kwartału 2019 roku, Statista, <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>, [dostęp: 15.04.2020].
- Miesięczna liczba aktywnych użytkowników Twittera do pierwszego kwartału 2019 roku, Statista, <https://www.statista.com/statistics/282087/number-of-monthly-active-twitter-users/>, [dostęp: 15.04.2020].
- Perini D., *Israeli military „unfriends” soldier after Facebook leak*, BBC News, 4.03.2010, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8549099.stm, [dostęp: 15.04.2020].
- Tarrant B., *The Great Replacement: Towards a new society we march ever forwards*, 15.03.2019, https://www.ilfoglio.it/userUpload/The_Great_Replacementconvertito.pdf, [dostęp: 15.04.2020].
- Waters G., Postings R., *Spiders of the Caliphate: Mapping the Islamic State's Global Support Network on Facebook*, Counter Extremism Projects 2018.
- Wojciechowski S., *Terroryzm. Analiza pojęcia [w:] Przegląd bezpieczeństwa wewnętrznego*, „Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1.
- Wyniki wyszukiwania hasła *ISIS execute* według liczby wyświetleń, https://www.youtube.com/results?search_query=ISIS+execute&sp=CAM%253D, [dostęp: 15.04.2020].

The role of social media as an instrument of terrorism: Analysis of the terrorist attack of Brenton Tarrant

Abstract

The scale of the impact of terrorist attacks on social perceptions depends on how many people learn about such an event in the shortest possible time. Social media currently provides the opportunity to maximize this impact. The aim of the article is to analyze the cases of using social media by terrorists, including on the example of the terrorist attack by Brenton Tarrant in Christchurch, New Zealand in 2019. The conducted case study is intended to illustrate the phenomenon of the universality and scale of social media use on many levels of terrorist activity.

Słowa kluczowe: social media, terroryzm medialny, nowy terroryzm, Brenton Tarrant

Key words: social media, media terrorism, new terrorism, Brenton Tarrant

Grzegorz Bator

Absolwent studiów z bezpieczeństwa narodowego na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Interesuje się tematyką dostępu do broni palnej, cywilnego udziału w systemie bezpieczeństwa oraz terroryzmu. Brał czynny udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. E-mail: grbator@gmail.com

Monika Knapik

Studentka bezpieczeństwa państwa na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Interesuje się tematyką strzelectwa sportowego oraz dostępu do broni palnej. Brała czynny udział w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych. E-mail: moonika.knapik@gmail.com